

**Restriktivna ekonomska politika kao doprinos produbljanju krize:
potreba primene alternativnih mera radi sprečavanja sunovrata prihoda i nivoa zaposlenosti**

Sve je jasnije da izuzetno ozbiljna svetska ekonomska **kriza** i kriza u evro zoni **neće biti rešene ni smanjenjem plata, penzija, socijalnih usluga, obrazovanja, kulture i esencijalnih javnih usluga, ni direktnim ili indirektnim povećanjem poreza** na zapošljavanje i siromašnije društvene slojeve.

U stvari, postoji velika opasnost da će uvođenje takozvanih „**mera štednje**“ **samo osnažiti krizne trendove, učiniti da nesolventnost, poslovni neuspesi i nezaposlenost rastu još brže** i da u jednom trenutku najverovatnije nateraju države članice da istupe iz Evropske monetarne unije.

Osnovna stvar koja se mora razumeti je da trenutna nestabilnost Monetarne unije nije samo rezultat računovodstvenih manipulacija ili olakog trošenja. Ona je posledica daleko dubljeg preplitanja svetske finansijske krize i neravnoteža u evro zoni, koje uglavnom **proističu iz neodržive liberalno-ekonomske prirode Sporazuma o osnivanju Unije i restriktivne ekonomske politike određenih država članica** koje imaju sistematski suficit platnog bilansa.

Svetska kriza koja je eksplodirala 2007-2008. godine još uvek je u toku i iz nje još nema izlaza, pre svega zato što nije učinjen nikakav zahvat u strukturalne uzroke krize. Jasno je, međutim, da je **jaz između proizvodnje i tražnje godinama bio kompenzovan neverovatnim rastom finansijskih špekulacija i privatnog zaduživanja**, koji su nastajući u Sjedinjenim Državama, ubrzo postali stimulans tražnje na globalnom nivou.

Danas se suočavamo se sa dramatičnom situacijom u kojoj **svetskom ekonomskom sistemu nedostaje tražnja - neka vrsta "sundera" za upijanje proizvodnje**.

Svetska kriza se naročito osetila u Evropskoj monetarnoj uniji. Evidentna osetljivost evro zone proističe iz duboke unutrašnje strukturalne neravnoteže, čiji **glavni uzrok leži u liberalno-ekonomskom Sporazumu iz Mاستrihta, u očekivanju da se stanje u različitim oblastima Unije može uravnotežiti putem čisto tržišnih mehanizama i u restriktivno-deflatornoj ekonomskoj politici** zemalja sa sistematskim suficitom platnog bilansa. Među njima posebno mesto zauzima Nemačka koja već duže vreme ne povećava plate u skladu s rastom produktivnosti, tražnje i uvoza i trudi se da prodre na strana tržišta kako bi povećala udeo svojih firmi na evropskom tržištu. Na taj način ona akumulira znatan višak u svom platnom bilansu, dok Grčka, Portugalija, Španija, Italija, pa čak i Francuska, upadaju u dugove. Ovde se pokazuje da navodna efikasnost finansijskih

tržišta nije našla nikakvu potvrdu u praksi gde se akumulirani debalansi već pokazuju kao neodrživi.

Ovo su razlozi zbog kojih operatori na finansijskim tržištima tipuju na raspad evro zone. Oni predviđaju da će se zahvaljujući nastavku krize prihodi država članica smanjivati i da će zarade u mnogim firmama i bankama biti sve niže. Na ovaj način biće sve teže garantovati isplatu dugova, kako javnih tako i privatnih. **Moglo bi da se desi da određene zemlje budu na kraju izbačene iz evro zone ili da same odluče da se izbave iz deflacione spirale. Ono što špekulante najviše motiviše je upravo rizik od opšte nesolventnosti i dugova koji bi mogli biti pretvarani u nacionalne valute.**

U takvoj situaciji smatramo da nema nikakvog smisla da se špekulisanju suprotstavlja samo kreditnim aranžmanima za koje se u zamenu - od vlada zemalja pogođenih budžetskom krizom – dobijaju restriktivne mere ekonomske politike. **Krediti će probleme samo odložiti, ali ne i rešiti. Politika koja se oslanja na "mere štednje" još više smanjuje tražnju, dodatno umanjuje prihode i samim tim otežava otplatu dugova, kako javnih, tako i privatnih.** Radi se o greškama koje su posledica „recesivnih“ mera ekonomskog liberalizma propagiranog od strane ekonomista koji se oslanjaju na analitičke šeme popularne prethodnih godina. Oni izgleda još uvek nisu u stanju da uoče neke aspekte funkcionisanja ekonomskog sistema koji, međutim, sve više padaju u oči.

Jasno je, međutim, da tvrdoglavost sa kojom se i dalje sprovodi politika koja vodi u depresiju nije rezultat samo određenih teorijskih propusta. Sklonost ka takozvanim "merama štednje" je u stvari izraz određenih socijalnih interesa. Postoje grupacije koje trenutnu krizu vide kao šansu za ubrzano ukidanje socijalnih usluga, dalju fragmentaciju u sferi zapošljavanja i priliku da se evropski kapital restruktuiraju i centralizuju. Osnovna ideja je da će kapital ako pobednički izađe iz krize biti u stanju da se – koristeći slabosti konkurencije i sveta rada – ubrzano akumulira.

Mora se, međutim, imati u vidu da **podržavati takve interese znači ne samo raditi protiv interesa radništva, nego i stvarati uslove za nekontrolisanu centralizaciju kapitala, proizvodno izumiranje određenih delova Južne i ostalih evropskih makroregija, procese migracija koje će biti sve teže kontrolisati i konačno, za džinovsku deflaciju u čijem će temeljima biti dugovi i koja će biti uporediva jedino sa onom iz 30-tih godina prošlog veka.**

Smatramo da se - pre nego što bude suviše kasno - **mora napustiti dosadašnji pristup problemu izlaska iz krize.** Treba uzeti u obzir da pokretačke snage koja će biti u stanju da osigura stabilan oporavak još dugo neće biti. Da bi se izbeglo da se kriza pogorša i projekat ujedinjene Evrope propadne, **potrebno je stvoriti novu viziju i krenuti u praktične promene opštih smernica ekonomske politike. Drugim rečima, Evropa mora krenuti da svoje proizvodne snage razvija nezavisno, da samostalno povećava svoje blagostanje, čuva životnu sredinu i garantuje socijalnu pravdu.**

Za tako važnu raspravu potrebno je da u državama unije i njihovim političkim institucijama zavlada drugačiji način mišljanja, a za to je neophodno aktiviranje demokratskog procesa. Drugim rečima, potrebno je imati na raspolaganju dovoljno vremena. Zbog toga **kao prvi korak predlažemo da se uvede kontrola spekulativnih tokova kapitala**. Inicijative ove vrste već su na dnevnom redu na nacionalnom i evropskom nivou, ali mere koje su do sada preduzete čine se slabim i neadekvatnim. Evropska centralna banka morala bi potpuno da se posveti kupovini vrednosnih hartija koje su meta napada spekulanta. **Moraju se nametnuti odgovarajući porezi u cilju obeshrabrivanja kratkoročnih finansijskih transakcija i obezbediti delotvorna administrativna kontrola kretanja kapitala. Ukoliko se ne uspe sa usklađenom akcijom na evropskom nivou mnogo je bolje odmah intervenisati na nacionalnim nivoima (sa sredstvima koja su trenutno na raspolaganju), pošto bi svako odlaganje delovanja ili nedelanje imalo štetne posledice.** Samo putem ovakvih inicijativa može se dobiti vreme potrebno demokratskim institucijama za donošenje odluka, u situaciji gde one neće odlučivati pod pretnjom snaga špekulativnog kapitala.

Iskustva prošlosti uče nas da **ukoliko želimo da se delotvorno suprotstavimo deflaciji moramo osigurati minimum primanja (minimalnu platu) zatim ograničiti mogućnost otpuštanja i doneti nova pravila u cilju zaštite radnih mesta i sindikalnog organizovanja.** U današnje vreme prepustiti isključivo silama tržišta da ukidaju i stvaraju nova radna mesta teorijski je besmisleno i politički neodgovorno. Koristeći monetarnu politiku treba ohrabriti zemlje sa pozitivnim platnim bilansom, posebno Nemačku da preduzu mere koje će povećati tražnju, čime bi otpočeo proces uspostavljanja ravnoteže platnih bilansa među zemljama Unije. One kod kojih se javljaju viškovi snose tu posebnu odgovornost. Od njihovih odluka puno će zavisiti spas ili uništenje EU.

Potreban nam je sistem progresivnog oporezivanja usklađen na evropskom nivou koji treba da zaustavi povećavanje razlika u prihodima koje je doprinelo izbijanju krize. Potrebno nam je premeštanje poreskih opterećenja sa plata na profite od kapitala i rente, sa zarada na bogatstvo, sa urednih platiša na one koji izbegavaju plaćanje poreza, sa siromašnih regija Unije na bogate.

Mora doći do značajnog povećanja budžeta Unije i krenuti sa izdavanjem evropskih obveznica. Mora se ići na usklađivanje poreskih politika i evropske monetarne politike kako bi se napravio plan razvoja usmeren ka postizanju pune zaposlenosti i uspostavljanju međuregionalne ravnoteže ne samo u pogledu kupovnih moći nego i proizvodnih kapaciteta.

Potrebno je ponovo napraviti razliku između banaka koje nude kratkoročne kredite i finansijskih institucija koje rade na srednji ili duži rok.

Da bi se suprotstavili dampinškim strategijama i „izvozu recesije“ od strane zemalja van Unije, **trebalo bi da razmislimo o tome da svoje tržište kapitala i roba otvaramo samo pod određenim uslovima.**

Svesni smo da postoji velika razlika između naših preporuka i vladajuće ekonomske politike koja se na najstrašnji način već urušava. Verujemo pritom da će se ta ekonomska politika uskoro pokazati kao neodrživa. **Ako se ne stvore uslovi za ostvarenje razvojnog plana zasnovanog na ciljevima koje smo pomenuli, rizikujemo da svoje zemlje gurnemo u (dugovima uzrokovanu) deflaciju i raspad evro-zone.** Njima bi u tom slučaju pretila opasnost uvlačenja u specifičan zatvoreni krug oivičen kratkovidim restriktivnim mere i njima podstaknutim spekulativnim pritiscima. **U određenom trenutku one bi mogle biti izbačene iz monetarne unije ili bi mogle svesno odlučiti da je napuste u pokušaju da vode sopstvenu ekonomsku politiku usmerenu na zaštitu unutrašnjeg tržišta, prihoda i zapošljavanja.** Ako bi stvari zaista pošle u tom smeru, jasno je da njih ne bismo mogli smatrati glavnim krivcima za krizu Evropske unije.

Takva mogućnost navodi nas na razmišljanje da više nema mogućnosti da se evropski duh oživljava isključivo apelovanjem na zajedničke ideale. **Ono što se trenutno događa je odlučan i nasilan napad na Evropu kao političkog igrača i zadnju tvrđavu socijalne sigurnosti.** Ukoliko ne dođe do promene u evropskoj ekonomskoj politici doći će do rasta nezaposlenosti i produbljivanja krize u evro-zoni. U tom slučaju vlade pojedinih zemalja mogle bi zaista biti prisiljene da vode (pomenutu) samostalnu ekonomsku politiku kako bi podržale unutrašnje tržište i rast prihoda i zaposlenosti.